

T. V. Buga

УДК 81'374.4

**РОЗМОВНО-ПОБУТОВІ ВАРІАНТИ
ЖІНОЧИХ ІМЕН (НА МАТЕРІАЛІ
ГОВІРКИ СЕЛА МІЧУРІНЕ
ТЕЛЬМАНІВСЬКОГО РАЙОНУ
ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ)**

Реферат. У статті розглядаються способи і засоби творення розмовно-побутових варіантів жіночих імен говірки с. Мічуріне, визначаються продуктивні і непродуктивні типи і моделі імен, особливості використання оцінних імен різними групами людей.

Ключові слова: варіант імені, іменне гніздо, особове ім'я, словотвірна модель, словотвірний тип, спосіб творення варіантів особових імен.

Спільна для всієї України система особових імен має на окремих територіях свої особливості. “Кожен населений пункт, кожен район, отже, кожна говірка, кожен говір має свій цілком конкретний антропонімікон, свої особливості в антропонімній системі, що для повноцінного мовного спілкування в даній місцевості є такими ж необхідними, як і апелювативна лексика цього говору” [18, с. 51]. З цього випливає важливий висновок методологічного характеру: антропоніми є специфічною, але невід’ємною частиною місцевого діалекту, і тому найдоцільніше вивчати їх методами діалектології, що сприятиме глибшому проникненню в національну антропонімну систему та її елементи. “Тільки масові, повторювані факти можуть бути названі закономірностями і наблизити нас до постановки проблеми про власне лінгвістичні та екстралінгвістичні фактори, що впливають на постійну зміну репертуару імен, ступінь їх популярності” [3, с. 105] та можливість вироблення більшої чи меншої кількості варіантів.

Всебічне вивчення українського іменника у вітчизняній ономастиці дедалі виразніше ставиться в ряд найактуальніших проблем як щодо збору конкретного антропонімного матеріалу, так і розв’язання комплексу теоретичних питань. Дослідження антропонімів здійснюється в різних аспектах: специфіка власного імені як мовної категорії є предметом розгляду Ю. О. Карпенка, динаміка особових імен – І. Д. Скорук, Г. В. Кравченко, Д. А. Жмурко, Г. В. Бачинської, С. Л. Брайченко, Л. П. Зайчикової, засоби вираження емоційно-оцінних відтінків в іменах – П. П. Чучки, І. І. Ковалика, Л. В. Кракалії, І. Д. Сухомлина, Р. І. Осташа, С. - П. Павелко, В. Д. Познанської, Г. Ф. Шила. Відзначаючи поживлення в дослідженні сучасної та історичної антропонімії України, одночасно треба зазначити, що в цій галузі ще багато нерозв’язаних питань, серед яких актуальним є вивчення способів творення і функціонування іменних варіантів. Зважаючи на це, метою запропонованої статті є аналіз неофіційних варіантів жіночих особових імен говірки села Мічуріне Тельманівського району Донецької області.

Село Мічуріне (до 1943 року – Grün Tal – Зелена Долина) засноване у 1862 році німецькими колоністами, що виїхали із Запоріжжя, а з 2-ї половини ХІХ до середини ХХ ст. дозаселене українцями та росіянами з сусідніх сіл, греками, молдованами, грузинами та вихідцями з західних областей України і Закарпаття. Отже, говірка села за особливостями свого формування і розвитку належить до гетерогенних говірок, тобто її мовна система формувалася на основі кількох діалектів і навіть мов, принесених сюди їх носіями – переселенцями, що зумовило специфіку іменної системи.

У говірці с. Мічуріне жіночі особові імена виробили багату систему варіантів – як офіційних,

так і розмовно-побутових. Варіювання документальної форми імені у місцевому антропоніміконі розвинене слабо: як самостійні імена у с. Мічуріне функціонують варіанти *Натáл'їя, Натáл'їа і Натáл'а; Стефáн'їя, Степáн'їя і Степанїда*. Поряд з офіційними іменами існують їх розмовно-побутові варіанти, кожен з яких є поліфункціональним, має широкий діапазон експресивно-стилістичних відтінків: пестливий, шанобливий, жартівливий, зневажливий тощо. Основні відтінки мають цілу гаму нюансів, зокрема “пестливі” імена можуть виражати розчуленість (*Гал'усен'ка, Танушен'ка*), штучну пестливість (*Гал'ун'а, Сашул'а*), пестливість з іронічним відтінком (*Пол'ус'ич'ка, Маши́н'ц'їя*) тощо. Це, у першу чергу, зумовлюється тим, що живомовна народна система найменувань не задовольняється самою ідентифікацією особи, “у живих найменуваннях ще й понині відчутні намагання характеризувати найменовуваного” [18, с. 23].

Жіночий іменник села Мічуріне представлений 85 іменами, які впродовж ХХ ст. були надані 593 носіям. Причому 56% жінок обслуговує частотний десяток імен: *Мар'їя, Гáнна, Натáл'а, Ол'га, Тет'ána, Валентїна, Галїна, Олена, Юл'їя, Катерїна*. Саме ці імена виробили найбільшу кількість варіантів: *Тет'ána* – 64, *Гáнна* – 56, *Ол'га* – 31, *Мар'їя* – 30, *Натáл'їя* – 26, *Олена* – 20, *Галїна* й *Катерїна* – по 17. Найменше варіантів зафіксовано від запозичених, старих і нових у говірці імен. Наприклад, ім'я *Фр'їда* має 3 варіанти: *Фр'їдка, Фр'їдочка, Фр'їдус'а*; ім'я *Феодóс'їя* – 5: *Федóс'а, Федóс'ка, Федóра (Хведóра), Федóрка (Хведóрка), Федóрочка (Хведóрочка)*; ім'я *В'іолéтта* – 7: *В'іолéтка, В'іола, В'іолка, В'іолушка, В'іолочка, В'éта, В'ётка*.

Кожне офіційне (паспортне) ім'я зі своїми варіантами – словотвірними, фонетичними, акцентуаційними – складас так зване антропонімічне (іменне) гніздо [5, с. 7], що має, як правило, східчастий характер, тобто кожний наступний варіант залежить від попереднього. Наприклад, антропонімічне гніздо імені *Гáнна* таке: *Гáнна, Гáн'а, Ан'а, Гáн'ка, Ан'ка, Анка, Ан'ок, Гáнночка, Ган[н]уса, Ганус'ка, Ганус'ичка, Ганус'ин'ка, Ганусен'ка, Ганусик, Ганун'а, Ганун'ка, Ганун'ц'а, Ганун'чик, Гáнничка, Гáн'ич'ка, Гáніско, Ан'ута, Н'ута, Ан'утка, Н'утка, Ан'уточ'ка, Ан'утон'ка, Анéт, Анéтка, Аннушка, Ан'ич'ка, Ан'еч'ка, Ан'ура, Н'ура, Н'урка, Н'урик, Н'уроч'ка, Н'урон'ка, Н'урїнда, Н'урїшиче, Н'урїско, Н'урїско, Ан'ус'а, Нус'а, Н'ус'ка, Н'ус'ич'ка, Н'ус'ин'ка, Н'ус'-Н'ус', Нанус'а, Нána, Нánка, Нá-ноч'ка, Нан'ута, Нанóк, Н'уша, Н'ушка, Н'ушеч'ка*. Майже кожен варіант імені в антропонімічному гнізді може бути твірним словом для інших емоційно-оцінних імен, у результаті чого виникає підгніздо, вершиною якого є один із варіантів офіційного імені. Наприклад: *Тет'ána* – *Тас'а* – *Тас'ул'а* – *Тас'ул'ка, Тас'ул'ич'ка, Тас'ул'ин'ка*.

Розмовно-побутові варіанти жіночих імен...

Для вираження наявних в антропонімах емоційно-оцінних відтінків у говірці с. Мічуріне найчастіше використовуються такі різновиди морфологічного способу словотворення: 1) суфіксація, 2) усічено-суфіксальний спосіб, 3) усічення, 4) редуплікація. Рідше творення варіантів жіночих імен відбувається за допомогою фонетичних засобів. В окрему групу слід виділити чужі та індивідуальні варіанти, поширені в межах певної етнічної, вікової чи соціальної спільноти або вживані виключно в родинному колі. Суфіксальні та усічені варіанти імен у говірці с. Мічуріне утворюються за певними словотвірними типами і моделями. Модель характеризує конкретні морфологічні особливості творення імен того чи іншого типу. Усі похідні імена одного й того ж словотвірного типу можуть бути утворені за різними моделями. Так, варіанти імен *В'ірúха, Над'úха*, утворені за допомогою одного й того ж суфікса -ух(а), складають один словотвірний тип, однак вони утворені за різними моделями: ім'я *В'ірúха* утворене від повного імені *В'іра*, а *Над'úха* – від гіпокористики *Нáд'а*.

І. Особові імена, утворені **суфіксальним способом**, виникають шляхом приєднання суфіксів до повної основи імені чи демінутива. У залежності від типу твірної основи у межах цього способу виділяємо дві моделі.

І. До першої моделі належать похідні, утворені від повних імен: *Ал'їна* – *Ал'їнка, Варвара* – *Варвáрушка, Галїна* – *Галїночка*.

Найпродуктивнішими у цій моделі виявилися суфікси: -к(а), -очк(а), -ічк(а), -ен'к(а), -он'к(а), -х(а), -ух(а), -ок.

-к(а). Варіанти жіночих імен, утворені додаванням суфікса -к(а) до основи повного імені, як правило, мають виразний відтінок здрібнілості і всіма мешканцями села найчастіше вживаються щодо молодших за віком дівчат або однолітків: *Антон'їнка, В'їрка, Володимїрка, Галїнка, Їнка, Катерїнка, Ларїска, Л'удмїлка, Мар'їйка, Оксáнка, Оленка, Пол'їнка, Руслáнка, Св'їтлáнка, Степанїдка, Тет'ánка, Федóрка, Янка, Ярославка*. Від частого використання такі імена можуть перетворюватися на нейтральні побутові найменування дівчат. Деякі варіанти на -к(а), утворені від основи двоскладових жіночих імен, місцевим населенням села, особливо старшим поколінням, сприймаються як знижені, зневажливі: *Алка, Ас'ка, Жánка*.

-очк(а), -ічк(а). За допомогою цих суфіксів утворюються пестливі або здрібнілі варіанти жіночих імен, що активно функціонують у мовленні всіх мешканців села: *Алочка (Алоч'ка), Ал'їночка (Ал'їноч'ка), Ас'ичка (Ас'ич'ка), Галїночка (Гал'їноч'ка), Їáночка (Їáноч'ка), Ларїсочка (Лар'їсоч'ка), Нел'ичка (Нел'ич'ка), Н'їночка (Н'їноч'ка)*.

В іменнику представників національних меншин зафіксовано варіанти на **-ушк(а)**, що, як пра-

вило, вживаються у родинному колі: *Ал'інушка, Варв'арушка, Іннушка, Альбонушка, Полінушка, Там'арушка, Тат'анушка, Св'ітланушка*. Використання таких побутових імен можливе і в українсько-змішаних родинах за умови, що жінка не українка. Наприклад, у сім'ї *Кутнік* українець *Іван* називає дружину гречанку *Ганнушка (Аннушка)*.

Пестливі імена із суфіксами **-ун'(а), -ус'(а)** частотні у мовленні всіх мешканців села, особливо у переселенців із Західної України та поляків: *В'ірус'а, В'ірун'а, Ган[н]ус'а, Ган[н]ун'а, Д'інус'а, Жан[н]ус'а, Жан[н]ун'а, Зойун'а (Зайун'а), Йанус'а, Йанун'а, Н'інус'а, Н'іун'а, Райус'а, Райун'а*. Представники національних меншин переважно використовують ці варіанти імен як нейтральні побутові найменування жінок із Західної України. Наприклад, *Ганну Старявську* у побуті називають *Ганун'а*.

Для вираження вищого ступеня пестливості, рідше – здрібнілості використовуються варіанти із суфіксами **-ін'к(а), -он'к(а)**: *Ал'інон'ка, Алон'ка, Ас'ін'ка, Анел'інон'ка, Валентінон'ка, Варв'арон'ка, Там'арон'ка, Тет'анон'ка, Св'ітланон'ка*. Вони вживаються щодо дівчат та молодих жінок усіма мешканцями с. Мічуріне.

Серед суфіксів, що додаються до основи повного імені, малопродуктивними є такі: **-ич(а), -иц(а), -иц'(а)**. Варіанти жіночих імен на **-ич(а), -иц(а)** характерні для грецького іменника села і використовуються переважно по відношенню до дівчат або молодших за віком жінок: *Тат'аніча, Тат'аніца*. Утворення із суфіксом **-иц'(а)** функціонально й етимологічно співвідносні з чоловічими іменними варіантами на **-иц'(о)** (*Васіл'иц'о*), частотні в іменнику переселенців із Західної України: *Мар'ин'иц'а, Мар'ици'а*.

У говірці с. Мічуріне зафіксовано лише три аугментативи, утворені від повних імен за допомогою суфіксів **-к(а), -ишче, -ишк(о)**: *Мар'ий'ака, Ган[н]ишче, Ган[н]ишко*. Ці рідкісні імена вживаються лише по відношенню до українців.

2. До другої моделі належать варіанти, утворені шляхом повторної суфіксації: *Л'іди'я – Л'іда – Л'ідус'а – Л'ідус'ка, Л'ідус'ич'ка, Л'ідус'ин'ич'ка; Стефан'ія – Стефа – Стефка, Стефун'а – Стефун'иц'а*.

Повторна суфіксація – основний спосіб творення варіантів жіночих імен у говірці с. Мічуріне, що реалізується у двох різновидах:

а) приєднання до емоційно забарвленого варіанта імені оцінних суфіксів **-к(а), -очк(а), -ічк(а), -ик, -ік, -ін'к(а), -ун'(а), -очек, -аш(а), -он'к(а)** з метою надання новим утворенням вищого ступеня пестливості чи здрібнілості: *Ан'утка, Кс'ушка, Йанус'ка, Л'ізун'ка, Машутка, Тал'ка, Тас'ка, Ірисочка, Ман'ич'ка, Тал'ич'ка, Ір'ишик, Тан'ушик, Ол'ус'ік, Натус'ин'ка, Саиун'а, Сан'оч'ек, Ман'аша, Ан'уток'ка*;

б) приєднання до усічено-суфіксальних варіантів на **-а** суфіксів суб'єктивної оцінки:

-к(а): *Алка, Ал'ка, Ан'ка, Вал'ка, Вар'ка, Вітка, Галка (Гал'ка), З'інка, Зос'ка, Ірка, Йул'ка, Кат'ка, Лорка, Л'убка, Л'удка, М'ілка (М'іл'ка), Натка, Н'урка, Ол'ка, Райка, Рітка (Р'ітка), Св'етка, Тан'ка, Томка, Фр'ідка*. Варіанти на **-к(а)**, як правило, мають незначний відтінок пестливості або здрібнілості, однак можуть виражати зневажливість, особливо по відношенню до старших за віком жінок: *Алка* (звертання учнів до учительки), *Вал'ка* (звертання дітей до бабусі). У молодіжному колективі такі утворення функціонують як нейтральні. Цікаво, що у говорах Закарпаття суфікс **-к(а)** використовується для утворення здрібнених та пестливих варіантів імен і ніколи не виражає зневаги [18, с. 74].

-ус'(а), -ун'(а), -ул'(а): *Ал'ус'а, Ан'ус'а, Вітус'а, Вітун'а, Вітул'а, Гал'ус'а, Гал'ун'а, З'інус'а, З'інул'а, Ірус'а, Ірун'а, Л'ізун'а, Л'інус'а (Л'еус'а), Нанус'а, Настус'а, Настун'а, Настул'а, Натус'а, Натун'а, Натул'а, Ол'ус'а, Ол'ун'а, Ритус'а, Ритун'а, Ритул'а, Степун'а, Стефун'а, Татус'а, Татун'а, Татул'а*. За емоційно-оцінним навантаженням такі похідні не відрізняються від варіантів на **-ус'(а), -ун'(а)**, утворених від повних імен – вони пестливі.

-очк(а), -ічк(а), -ін'к(а), -ен'к(а), -он'к(а): *Ал'ичка (Ал'ич'ка), Ас'ичка (Ас'ич'ка), В'ал'ичка (Вал'ич'ка), Вар'ичка (Вар'ич'ка), Гал'ичка (Гал'ич'ка), Віточка (В'іточ'ка), Галочка (Галоч'ка), Жен'ичка (Жен'ич'ка), З'іночка (З'іноч'ка), Зос'ичка (Зос'ич'ка), Ірочка (Іроч'ка), Йас'ичка (Йас'ич'ка), Йул'ичка (Йул'ич'ка), Кат'ичка (Кат'ич'ка), К'іроч'ка, Клавочка (Клавоч'ка), Л'ес'ич'ка, Л'іл'ичка (Л'іл'ич'ка), Л'ус'ич'ка, Лорочка (Лороч'ка), Л'ероч'ка, Н'уроч'ка, Н'ус'ич'ка, Оленочка, Ріточка (Р'іточ'ка), Св'еточка (Св'еточ'ка), Стеночка (Стеноч'ка), Стефочка (Стефоч'ка), Руз'ичка (Руз'ич'ка), Тайч'ка, Тан'ичка (Тан'ич'ка), Томоч'ка, Вар'ин'ка, Вар'ен'ка, Зос'ин'ка, Зос'ен'ка, Йул'ин'ка, Йас'ин'ка, Кат'ин'ка, Над'ин'ка, Над'ен'ка, Наст'ен'ка, Ол'ин'ка, Райин'ка, Райен'ка, Фрос'ин'ка, Фрос'ен'ка*. Суфікси **-очк(а), -ічк(а)** дуже продуктивні у досліджуваній говірці. Вони використовуються для вираження вищої міри пестливості. Повторносуфіксальні варіанти на **-ін'к(а), -ен'к(а), -он'к(а)** також пестливі і вживаються, як правило, до дітей або молодших у родині дівчат.

-х(а), -ух(а): *Вал'уха, Кат'уха, Кс'уха, Над'уха, Нат'аха, Ол'уха*. Варіанти на **-х(а), -ух(а)** є характерною особливістю молодіжного мовлення, вони виражають пестливість з відтінком фамільярності. Імена *Кат'уха* і *Нат'аха* часто функціонують як нейтральні. Представниками старшого покоління вони вважаються зневажливими і майже не використовуються.

-ик, -чик, -ок: *Валерик, Д'інусик, Ірчик, Йул'чик, Л'єнчик, Л'єнок, Л'єрок, Л'ідок, Л'іл'ок, Л'ол'чик, Лорик, Л'удок, Шурик*. Ці варіанти мають незначний ступінь пестливості, а утворення з суфіксами -ок, -ик серед представників молодшого і середнього покоління можуть набувати фамільярного відтінку: *Л'удок, Л'єнок*.

-уш(а): *Гал'уша, Кат'уша, Над'уша, Наст'уша, Тан'уша*. Такі пестливі імена, вживані по відношенню до молодих жінок, сприймаються як нейтральні найменування. В іменнику с. Мічуріне вони рідкісні, однак деякі функціонують як постійні побутові імена конкретних жінок. Так, *Тетяну Климівську* в неофіційному спілкуванні називають *Тан'уша*.

Інші моделі повторносуфіксального словотворення варіантів жіночих імен у говірці с. Мічуріне непродуктивні. Лише кількома похідними представлені утворення на **-с'(а), -ут(а), -ун, -ен:** *В'ітас'а, Ан'ута, Л'ізун, Л'уден*. Суфікс -с'а служить для утворення нейтральних найменувань у вихідців із Західної України, у мовленні ж підлітків такі варіанти набувають глузливого забарвлення. Утворення на -ун, -ен характерні для мовлення дітей і молоді. Вони пестливі з незначним відтінком фамільярності. Варіант *Ан'ута* (від імені *Ганна*) уживають переважно росіяни як пестливий. У мовленні греків це нейтральне побутове найменування жінок: *тітка Ан'ута, баба Ан'ута*. Зрідка для вираження вищої міри здрібності по відношенню до малих дівчат використовуються суфікси **-ен'а, -ен'атк(о)** (за аналогією до апелювативів на позначення малих істот, здрібнених назв предметів і т. ін.): *Гален'а, Гален'атко, Машен'а, Машен'атко*.

Шляхом повторної суфіксації за допомогою афіксів **-ишче, -инд(а), -иск(о)** у говірці с. Мічуріне утворюються такі аугментативи: *Н'уришче (Н'уришче), Фросишче, Н'уринда, Галиско*. Варіанти на -ишче та -инда вживаються переважно переселенцями з Західної України та Закарпаття. Причому суфікс -ишче, крім пейоративного відтінку, може надавати іменам значення “старша за віком, стара”, наприклад, у реченні *<та це ж отам шурішче/ шурочки фєдєрчинєй бєбє>* варіант *Шурішче* означає “старша Шура”, а *Шурочка* – “молодша Шура”.

Похідні із суфіксами продуктивної групи (*Ган'ка, Галіночка, Тамарон'ка, Кат'уха, Наст'уша*) використовуються по відношенню до різних жінок. Наприклад, у селі 21 *Катерина*, і майже кожну лагідно називають *Кат'ушейу*. Тому ці варіанти переважно є фактами одиничного, тимчасового використання, вони майже ніколи не виступають розмовно-побутовими найменуваннями конкретної людини, залишаючись нейтральними до функції “виділяти іменем”. Варіанти із суфіксами непродуктивної групи (*Л'ізун, Л'уден, Марин'ц'а*) частіше за все відіграють роль пос-

тійного побутового імені даної людини. Такі похідні виділяють їх носіїв із ряду тезок, експресивність їх у процесі тривалого використання послаблюється, вони наближаються до прізвиस्क [17, с. 204]. Так, у говірці с. Мічуріне є дві *Повельчак Марії*. Для їх розрізнення одну з жінок у побутовому спілкуванні називають *Марин'а*, а іншу *Мар'їа*; нейтральне побутове найменування *Ганни Стар'авс'кої* у с. Мічуріне – *Ганун'а, Ганни С'їрадс'кої* – *Ганус'ка*, а *Ганни Йазікової* – *Ан'ута*.

II. Усічення як спосіб творення здрібніло-пестливих варіантів жіночих імен представлено в говірці с. Мічуріне апокопою та аферезою.

Апокопа – відкидання фінальної частини імені. При цьому наголос усіченого варіанта імені здебільшого переміщується на перший склад: *Кана > Кан'итол'їна, Л'єна > Ол'єна, Ната > Намал'а, Стємна > Стєнан'їа, Стєпанїда, Стємфа > Стєфан'їа, Стєнан'їа, Стєпанїда*. Апокопа – найпоширеніший у говірці с. Мічуріне різновид усічення. Продуктивна вона і в загальнонаціональному іменнику. За словами І. І. Ковалика, це пояснюється тим, що у “слові-імені інформація концентрується передусім на початку імені, і в зв'язку з цим кінцеві частини імені, як менш навантажені функцією інформації, відпадають” [7, с. 218]. Функціонально похідні, утворені апокопою, подібні до усічено-суфіксальних варіантів на -а – вони виступають побутовими іменами жінок усіх вікових груп.

Афереза – тип усічення, при якому усуваються початкові ненаголошені склади імені. Утворені в такий спосіб нові варіанти імен починаються з наголошеного складу, оскільки всі склади аж до наголошеного підлягають усіченню: *Кс'уша > Акс'уша, Л'їна > Ал'їна*. У залежності від типу твірної основи тут можна виділити дві словотвірні моделі.

1. Варіанти, утворені усіченням початкової частини повного імені: *Л'їна > Ангел'їна, Анел'їна, Ал'їна, Ксана > Оксана, Міла (М'їла) > Л'удміла, Л'ємна > Ол'єна, Рїта (Р'їта) > Маргарїта, Слєва > Йарослєва*. Деякі з цих утворень, зокрема *Л'їна, М'їла*, функціонують у говірці села не лише як словотвірні варіанти, але і як офіційні імена.

2. Варіанти, утворені усіченням початкової частини оцінного імені: *Кс'уша > Акс'уша, Тус'а > Натус'а, Настус'а, Тамус'а, Н'ус'а > Ан'ус'а, Н'інус'а, Тан'ус'а, Нуна > Н'інуна, Н'ута > Ан'ута, Н'уша > Ан'уша, Тан'уша, Тас'а > В'ітас'а, Тос'а > Антос'а, Н'ура > Ган'ура, Мус'а > Томус'а, Шура > Сашура*. Аугментативи *Ган'ура* і *Сашура* рідко функціонують у говірці села Мічуріне, а похідні від них варіанти *Н'ура, Шура* – частотні в місцевому антропоніміконі побутові найменування жінок та бабусь. Зниженого, зокрема глузливого, відтінку вони набувають лише

у молодіжному мовленні. Усі інші похідні цієї моделі усічення переважно використовуються по відношенню до малих дівчат.

У досліджуваному іменнику є варіанти, утворені поєднанням апокопи й аферези: *Л'іза* > *Йелизавета*, *Нас* > *Анастас'їна*, *Нел'ї* (*Нелл'ї*) > *Анел'їна*, *Тон'ї* > *Антон'їна*. Ім'я *Л'іза* використовується всіма мешканцями с. Мічуріне як нейтральне побутове найменування, а жартівливі варіанти *Нас*, *Нел'ї*, *Тон'ї* характерні для мовлення молоді.

III. Усічено-суфіксальний спосіб творення являє собою приєднання суфіксів суб'єктивної оцінки **-с'(а)**, **-дз'(а)**, **-х(а)**, **-ш(а)**, **-уш(а)**, **-ц'(а)**, **-н'(а)**, **-ис'(а)** до усіченої основи імені, яка самостійно не функціонує: *Антос'а*, *Кас'а*, *Лус'а*, *Марис'а* (від імені *Маріна*), *Мелас'а*, *Тас'а*, *Лодз'а* (від імені *Володиміра*), *Маха*, *Маріха*, *Мелаша*, *Каз'а*, *Кс'уша*, *Ман'а*, *Марис'а* (від імені *Маріа*). Утворення на **-с'(а)**, **-ц'(а)**, **-дз'(а)** наближені до нейтральних, особливо частотні вони в іменнику переселенців із Західної України та поляків. Тільки варіант *Л'ус'а* (від імені *Л'удміла*) вживається всіма мешканцями села. Побутові імена на **-х(а)**, **-уш(а)** мають незначний відтінок пестливості або фамільярності і використовуються переважно молодшим поколінням.

Від утворень із суфіксами суб'єктивної оцінки відмежуємо варіанти, що виникли шляхом приєднання до одно- або двоскладової основи імені синкретичної морфемі **-а**, що поєднує функції суфікса та флексії: *Ал'а*, *Анел'а*, *Вал'а*, *Вар'а*, *В'їка*, *Ган'а*, *Гал'а* (*Гала*), *Жен'а*, *Іра*, *Йул'а*, *Кат'а*, *К'їра*, *Ксен'а*, *Лара* (*Лора*), *Л'їда*, *Л'їл'а*, *Л'їба*, *Л'їда*, *Св'ета*, *Над'а*, *Нел'а*, *Н'їна*, *Ол'а*, *Пол'а*, *Райа*, *Софа*, *Стєфа*, *Тайа*. Такі варіанти широко використовуються як побутові нейтральні найменування жінок усіх вікових груп. Вони мають незначний відтінок пестливості, а в офіційному спілкуванні можуть виражати зневажливе ставлення до співрозмовника. У ряді випадків утворення на **-а** подаються в офіційні записи актів громадського стану. Так, у господарській книзі с. Мічуріне зафіксовано імена *Ас'а*, *Лєс'а* як паспортні. Функціонально до імен з суфіксом **-а** наближаються деякі варіанти на **-ш(а)**, **-н'(а)**, **-ус'(а)**, **-л'(а)**: *Даша*, *Маша*, *Наташа*, *Ман'а*, *Сон'а*, *Дус'а*, *Тал'а*.

Деякі усічено-суфіксальні варіанти особових імен є омонімічними – використовуються по відношенню до чоловіків і до жінок: *Жен'а* (від *Євген* і *Євген'їа*), *Антюша* (від *Антон* і *Антон'їна*), *Паша* (від *Павло* і *Павліна*), *Саша* (від *Олександр* і *Олександра*).

V. Редуковані варіанти жіночих імен в основному виникають унаслідок орієнтації на дитячу мову. Вони більше, ніж інші, виражають пестливість та здрібнілість і функціонують

лише в колі близьких родичів і друзів: *Тата*, *Тан-Тан* > *Тет'ана*, *Л'ол'а*, *Л'ал'а* > *Ол'га*, *Нана*, *Н'ус'-Н'ус'* > *Ганна*. Широковживаним у досліджуваному іменнику є лише один редукований варіант – *Л'ол'а*.

VI. Виникнення індивідуальних імен у говірці с. Мічуріне зумовлене бажанням мовців назвати носія імені незвичайно, вказати на його фізичні, психічні особливості, специфіку поведінки тощо: *Зайун'а* > *Зойа*, *Катен'а* (*Котен'а*) > *Катеріна*, *Кал'мара* > *Тамара*, *Лєс'онок* > *Лєс'а*, *Мандаріна* > *Маріна*, *Ман'ун'а* > *Мар'їа*. О. Ю. Карпенко називає процес утворення таких варіантів “семантизацією імені” [6, с. 100]. Ці утворення за своїми функціями наближаються до прізвищ. Найчастіше вони належать конкретній людині, наприклад, *Мандаріною* називають батьки *Іванову Маріну*, через те що у неї руде волосся. Однак є варіанти, вживані по відношенню до кількох жінок: *Котен'а*, *Зайун'а*. Серед індивідуальних імен дуже мало негативно забарвлених: зниженим, глузливым у с. Мічуріне вважається лише варіант *Кал'мара*. Ім'я *Ман'ун'а*, вживане дітьми по відношенню до малих на зріст дівчат, вважається глузливым; коли ж цей варіант використовують щодо дівчат дорослих, він сприймається позитивно – як пестливий або здрібнілий.

VII. Чужих варіантів, чи таких, що зустрічаються в різних іменних гніздах, у говірці мало: *Л'їда* > *Володиміра*, *Л'їд'їа*; *Іра* > *Іріна*, *Ірма*, *Кат'а* > *Катеріна*, *Ека*, *Ал'в'їра* > *Ел'в'їра*, *Ал'б'їна*. *Володимірою* звать переселенку із Західної України, *Ірмою* – німку, а *Екою* – грузинку. Ці імена нові для досліджуваної говірки, тому мешканці с. Мічуріне називають носіїв “екзотичних” імен типовими для їхнього антропонімікону варіантами, наближеними за звуковим складом до цих онімів. Жінка з іменем *Ал'б'їна* переїхала до с. Мічуріне із Німеччини, коли там уже мешкала німка *Ел'в'їра*. Ці оніми видалися подібними мешканцям села, і *Ал'б'їну* одразу почали називати *Ал'в'їрою*, навіть в офіційному мовленні (*Ал'в'їра Франц'ївна*).

У жіночому іменнику говірки с. Мічуріне вживаються фонетичні варіанти, що виникають шляхом зміни звуків або наголосу.

1. **Зміна голосних (и-і):** *Галіна* – *Гал'їна*, *Іріна* – *Ір'їна*, *Катеріна* – *Кат'ер'їна*, *Ларіса* – *Лар'їса*, *Л'удміла* – *Л'удм'їла*, *Маргарита* – *Маргар'їта*, *Маріна* – *Мар'їна*; **о-а:** *Олександр* – *Ал'ександра*, *Олена* – *Ал'она*, *Олєс'а* – *Ал'єс'а*, *Лора* – *Лара*; **і-е:** *В'їра* – *В'єра*, *Св'їтлана* – *Св'єтлана*, *Сн'їжана* – *Сн'єжана*; **е-а:** *Тет'ана* – *Тат'ана*, *Тат'їана*).

2. **Зміна приголосних (ф-хв):** *Федора* – *Хведора*. Варіанти, утворені шляхом зміни звуків, як правило, функціонують паралельно і не відрізняються емоційно-оцінним значенням.

3. *Зміна наголосу*: *Олечка* – зменшено-пестливий варіант імені *Ол'га*, поширений серед усіх мешканців с. Мічуріне; *Олечка* – варіант імені *Ол'га*, що функціонує в іменнику переселенців із Західної України по відношенню до дівчат або молодих жінок.

Найбільша кількість розмовно-побутових варіантів жіночих імен у говірці с. Мічуріне утворюється морфологічним способом, зокрема шляхом суфіксації та усичення. Однак використовувани в місцевому антропоніміконі морфологічні засоби висту-

пають, як правило, не ізольовано від фонетичних, а в сукупності з ними, комбіновано. При цьому число вживаних у говірці варіантів підраховувати не можливо, оскільки кожного дня можуть виникати нові оцінні імена, одні з яких закріплюються і з часом набувають популярності у говірці, а інші використовуються лише окремими індивідами. На подальших етапах наукової роботи ми плануємо дослідити найбільшу кількість розмовно-побутових варіантів чоловічих і жіночих особових імен Центральної Донеччини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бачинська Г. В. Особливості жіночого іменника // Українська пропріальна лексика. – К.: “Кий”, 2000. – С. 7-11.
2. Богдан С. К. Власні імена мешканців с. Світязькі Смолярі Шацького р-ну Волинської обл. та їх місцеві різновиди // Студії з ономастики та етимології. – К., 2005. – С. 285-288.
3. Бондалетов В. Д. Динамика русских имен в XX в. // Личные имена в прошлом, настоящем и будущем. – М.: Наука, 1970. – С. 91-106.
4. Волкова Н. В. Имя собственное и его производные в структуре молодежной жаргонной лексики и фразеологии // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – Львів, 1990. – Вип. 21. – С. 67-73.
5. Думбрэвяну А. Н. Исследование молдавской диалектной антропонимии (Личные имена: лексико-грамматические особенности, словообразовательная структура, динамика): Автореф дис. ... канд. филол. наук. – Ленинград, 1980. – 20 с.
6. Карпенко А. Ю. Деминутивное антропонимическое словообразование (на материале русских говоров юга Украины) // Вопросы ономастики: собственные имена в системе языка. – Свердловск, 1980. – С. 99-110.
7. Ковалик І. І. Словотвір особових імен в українській мові (здрібніло-пестливі утворення) // Територіальні діалекти і власні назви. – К.: Наук. думка, 1965. – С. 216-225.
8. Кракалія Л. В. До питання класифікації українських антропонімічних варіантів // Мовознавство. – 1974. – № 2. – С. 53-58.
9. Лазаренко Г. Словотворчі типи особових неофіційних імен в антропонімії Південно-Східної України // Лінгвістичні студії: Зб. наук. пр. – Вип. 5. – Донецьк: ДонНУ, 1999. – С. 214-216.
10. Остап Р. І. Власні особові імена з однофонемними суфіксами в українській антропонімії середини XVII століття // *Linguistica slavica*. – К, 2002. – С. 104-115.
11. Остап Р. І. Лінгвогеографічний погляд на однофонемні суфікси в українській історичній антропонімії // Магічне світло імені. – Ужгород, 2003. – С. 114-138.
12. Остап Р. І., Остап Л. Р. Деривація розмовних варіантів особових власних імен у мовленні наддніпрянців // Ономастика і апелятиви (проблеми словотвірної дериватології). – Дніпропетровськ: ДДУ, 1999. – Вип.7. – С. 166-171.
13. Павелко С. П. Розмовно-побутові варіанти імен у говірках Гуцульщини (чоловічі найменування) // Студії з ономастики та етимології 2004. – К., 2004. – С. 126-139.
14. Познанська В. Д. Словник варіантів особових імен Південно-Східної України // Структура і функції ономастичних одиниць. – Донецьк: ДонДУ, 1992. – С. 111-138.
15. Познанська В. Д. Усичені особові імена в сучасній антропонімії Донеччини // Лінгвістичні студії: Зб. наук. пр. – Вип. 11, ч. 1. – Донецьк: ДонНУ, 2003. – С. 317-321.
16. Сухомлин І. Д. Питання антропоніміки в українській мові. – Дніпропетровськ, 1975. – 110 с.
17. Чумакова Ю. П. К вопросу о формах личного имени в русской диалектной речи // Антропонимика – М.: Наука, 1970. – С. 200-205.
18. Чучка П. П. Антропонимія Закарпаття (Вступ та імена): Конспект лекцій. – Ужгород, 1970. – 101 с.
19. Шило Г. Ф. Власні особові імена в усному мовленні // Усне побутове літературне мовлення. – К., 1970. – С. 68-81.

Буга Т. В.

РАЗГОВОРНО-ОБИХОДНЫЕ ВАРИАНТЫ ЖЕНСКИХ ИМЕН (НА МАТЕРИАЛЕ ГОВОРА С. МИЧУРИНО ТЕЛЬМАНОВСКОГО РАЙОНА ДОНЕЦКОЙ ОБЛАСТИ)

В статье рассматриваются способы и средства образования разговорно-обиходных вариантов женских имен говора с. Мичурино, определяются продуктивные и непродуктивные словообразовательные модели имен, особенности использования оценочных имен разными группами людей (“Λογος ὀνομαστική”, № 2, 2008, с. 18-24).

Ключевые слова: вариант имени, именное гнездо, личное имя, способ образования вариантов личных имен, словообразовательная модель, словообразовательный тип.

Buga T. V.

COLLOQUIAL VARIANTS OF FEMALE NAMES BY MATERIAL OF DIALECT OF MICHURINO VILLAGE OF TELMANOVO REGION OF DONETSK PROVINCE

The paper considers the main modes and means of derivation of variants of colloquial female names. It also determines the productive and nonproductive word-forming types and models of names as well as peculiarities of estimating names using by different people groups (“Λογος ὀνομαστική”, № 2, 2008, с. 18-24).

Keywords: family of names, mode of derivation of proper name variant, name variant, proper name, word-forming model, word-forming type.